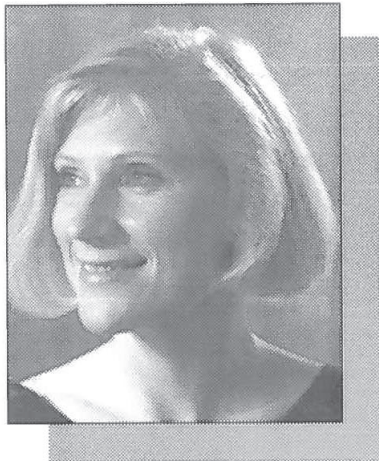

Lyt og skriv

Lytning med fokus på sprogets form

Birthe Larsen

Indvandrerlærer ved Dansk Flygtningehjælps Sprogcenter, Odense.

Som underviser i dansk som andetsprog for voksne møder jeg ofte kursister, som ser meget dansk fjernsyn og helst tekstede udsendelser, så de kan støtte sig til underteksterne. Dette gavner dem i deres bestræbelser på at følge med i, hvad der foregår i det danske samfund, men da deres primære mål er at forstå budskabet, som de hjælpes til at forstå både gennem lyd, billede og tekst, levnes opmærksomheden på sprogets lyd og form ikke megen plads.

De færreste kursister lytter til radio, hvilket jo netop kræver mere opmærksomhed på både sprogets lyd- og form-side, for at man kan afkode et indhold, der ikke er støttet af billeder eller undertekster.

Optagelser på video eller kassettebånd muliggør en gentagelse af input, således

at man ved at høre det flere gange ud over det niveau, hvor det kun handler om at forstå indholdet, kan frigøre ressourcer til også at rette opmærksomheden mod sprogets form og lyd. Men det er min erfaring, at kursisterne sjældent arbejder selvstændigt med sproget på denne måde. Det er som regel kun de kursister, der selv føler sproglig nysgerrighed, der giver sig i kast med at udforske sprogformer, når de ser og hører sproget mhp. at bruge dem i de produktive færdigheder (tale og skrive).

Med dette som udgangspunkt ser jeg et behov for at sætte kursisterne i en situation, som på samme tid giver rum til og stiller krav om sproglig opmærksomhed.

Til dette formål findes opgavetyperne *dictogloss* (DG), der ifølge ordlisten fra

Sporvejledningen til Dansk som andet-sprog for voksne udlændinge f.eks. kan forløbe således:

Dictogloss: Kommunikativ aktivitet, der kombinerer arbejdet med lytteforståelse, skriftlig tekstproduktion, grammatik, ordforråd og stavning og dermed betydningsforhandling på mange af den kommunikative kompetences niveauer:

- 1 Læreren introducerer til emnet, og sporer via brainstorm kursisterne ind på den kommende lytteopgave. Kursisterne giver bud på ord og udtryk, som noteres på tavlen.
- 2 Læreren skriver ordene på tavlen.
- 3 Læreren læser en kort tekst op, kursisterne lytter til teksten i sin helhed (globallytning).
- 4 Læreren læser teksten igen, langsomt og med en pause mellem hver ytring (læreren kan f.eks. tælle til 5 for at sikre pausens omfang)
- 5 Kursisterne noterer imens de ord og orddele ned, som de når at opfange undervejs, hvilket resulterer i en lille, fragmentarisk og mangelfuld tekst.
- 6 I par / smågrupper rekonstruerer kursisterne i fællesskab teksten og skriver den version ned, som de bliver enige om.
- 7 Resultatet præsenteres og diskuteres på holdet - det analyseres igennem, og de forskellige versioner sammenlignes med hinanden og med originalteksten.

Dictogloss-teknikken blev introduceret af Wajnryb (1990) som en sprogudviklende teknik med følgende formål:

„Gennem aktiv deltagelse bliver kursisterne opmærksom på deres

egne styrker og svagheder i brugen af engelsk. Derved finder de ud af hvad de ikke ved, og de finder ud af hvad de har brug for at vide. Det er gennem denne proces de udvikler deres sprogfærdigheder.“ (Wajnryb 1990:10)¹

Den udvikling, der forventes at finde sted i interaktionen, bygger på Vygotsky's teori om zonen for den nærmeste udvikling (*zone of proximal development - ZPD*).

„Det er afstanden mellem det faktiske udviklingsniveau som det kan konstateres ved individuel problemløsning, og det potentielle udviklingsniveau som det kan konstateres ud fra problemløsning med vejledning fra voksne eller i samarbejde med dygtige jævnaldrende.“
Vygotsky (1978:86)²

Løsningen af dictogloss-opgaven kræver en sproglig viden, som blandt andet kan bygge på en fornemmelse af, hvad der lyder rigtigt, eller på en grammatisk viden, der kan anvendes som redskab i rekonstruktionen. For at styrke disse to redskaber til skriftlig udtryksfærdighed har jeg fundet det nødvendigt at supplere dictogloss-opgaven med to andre opgaver.

Den ene opgave, som jeg vil kalde 'Lyt og skriv' (LOS), tager udgangspunkt i input i form af oplæst autentisk skriftsprog. Dertil har jeg anvendt uddrag af tekster fra tidsskrifter indlæst for blinde (f.eks. Samvirke, Helse, Illustreret Videnskab, Sundhedsbladet og Lydavisen), men andre indtalte tekster kan anvendes, hvilket også muliggør øvel-

sen på mindre avancerede niveauer. Jeg har anvendt følgende fremgangsmåde:

- 1 Gennem intensiv lytning (hjemmearbejde eller på klassen med walkman) transformerer kursisterne individuelt det hørte til skrift. Der er her mulighed for at høre sproget så mange gange, der er behov for det, for at kunne nedskrive det.
- 2 Kursisterne sammenligner i grupper deres nedskrevne tekster og arbejder sig frem til et fælles resultat.
- 3 Gruppen får feedback fra læreren i form af en korrekt tekst uden tegnsætning. Gruppen diskuterer indbyrdes de fejl / problemområder, der måtte være.
- 4 Gruppen sætter tegn i den rettede tekst og opdeler teksten i passende afsnit.
- 5 Feedback gives på det færdige resultat i form af en fælles gennemgang af teksten på overhead, hvor kursisterne argumenterer for den valgte tegnsætning. Sætningerne gennemgås med fokus på sætningens led ud fra spørgsmål med hv-ord, så de får et overblik over, hvad der hænger sammen i sætningens led.

Den anden opgave, som jeg vil kalde 'Grammatisk argumentation' (GA), tager udgangspunkt i kursisternes output i form af skriftlig fremstilling. Til denne opgave er valgt følgende fremgangsmåde:

- 1 Læreren udvælger og sammenskriver fejlsætninger fra kursisternes skriftlige arbejde.
- 2 Fejlene på fejlarket findes og rettes i smågrupper.
- 3 Sætningerne suppleres med en

grammatisk argumentation, dvs. at opgaven først er løst, når kursisterne skriftligt har formuleret den grammatiske regel, der ligger til grund for rettelsen.

Fælles for løsningen af de tre opgaver (DG, LOS og GA) er, at de alle i et eller andet omfang kræver interaktion, sætter fokus på sprogets form, giver rum til refleksion og dermed plads til at udvikle sproglig bevidsthed.

Derudover har de hver især deres sidegevinster.

LOS-opgaven giver kursisterne mulighed for at høre udtalen af det sprog, de ikke møder så hyppigt i almindelig hverdagskommunikation (medmindre det er hverdagsprog / dialoger, man har valgt som input). Da sproget skal nedskrives, og de derfor er nødt til at lytte mange gange, må det formodes at give dem nogle modeller på det målsprog, de selv kan få brug for at producere skriftligt. Det må kunne støtte fornemmelsen for, hvad der lyder rigtigt. I selve nedskrivningsfasen aktiveres primært kursistens ordforråd, stavefærdighed og viden om morfologi. I visse tilfælde kan reduktioner og overtrækninger også nødvendiggøre aktivering af viden om syntaks.

GA aktiverer fornemmelsen for, hvad der lyder rigtigt og / eller den grammatiske viden, som skal anvendes ved den skriftlige produktion blandt andet i DG-opgaven. Fordelen ved denne øvelse er, at læreren i udvælgelsen af fejlsætninger bevidst kan fokusere på områder, der skal styrkes. I DG kan

man ikke forudse, hvilke sproglige diskussioner der vil opstå under løsning af opgaven.

De tre opgavetyper kan fint indgå med hver deres del i et samlet emneforløb. LOS kan bruges til at give et informativt input til emnet. DG kan være en fælles opsamling på emnet som evaluering på indlært ordforråd. GA kan være sproglig feedback på kursisternes afsluttende emnestil / artikel omkring emnet.

Litteratur

Gassé, S.: Input, interaction and second language learner. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum. 1997.

Lantolf, J. & Appel, G. (eds.): Vygotskian approaches to second language research. Norwood, N. J.: Ablex, 1994.

Lindberg, I.: Interaktion med fokus på form. i: Besyv, Dansk Magisterforening jan. 2000: S. 7-26.

Swain, M. & M. Kowal: Using collaborative language production tasks to promote students' language awareness. i: Language Awareness. Vol. 3, No. 2. 1994. S. 73 - 93

Swain, M.: Focus on form through conscious reflection. i: Focus on form in classroom second language acquisition. Ed. by C. Doughty & J.

Williams. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Undervisningsvejledning - Spor 3.

Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 28. 1999. (Ordlisten s. 123 beskriver fremgangsmåden ved dictogloss)

Vygotsky, L.S.: Mind in society. Harvard University Press. 1978.

Waynryb, R.: Grammar Dictation. Oxford; Oxford University Press. 1990.

Citater

1 *Through active involvement students come to confront their own strengths and weaknesses in English language use. In so doing, they find out what they do not know, and they find out what they need to know. It is through this process that they improve their language skills. (Wajnryb 1990:10)*

2 *It is the distance between the actual developmental level as determined by independent problem solving and the level of potential development as determined through problem solving under adult guidance or in collaboration with more capable peers. Vygotsky (1978:86)*

Bilag: Lyt og Skriv - opgave

Originaltekst: Uddrag af artiklen 'Kvinde ved tidens valg' (Samvirke -okt. 1999)

Kvinder i dag prioriterer tilværelsen anderledes end for 30-40 år siden: Erhvervsarbejde er lige så vigtigt som familie, og de er mere tilbøjelige til at vælge.

Nogle lægger kræfter i et job og forbliver singler, andre vil gerne have en partner, men ingen børn, så de kan rejse ud i verden med deres job, og atter andre vælger at få børn uden at have en mand i huset.

Det er vigtigt for de unge kvinder at have job, mand og børn, men det er ikke nødvendigvis vigtigt for alle kvinder at have det hele eller at have det hele på én gang. Resultatet er, hvad man kunne kalde en trekantsidentitet, hvor job, børn og en fast partner er de tre hjørner i trekanten.

De følgende tre tekster er eksempler på det individuelle resultat efter lytning til båndet. De fremhævede ord angiver ord med fejl.

1 A

Kvinder i dag prioriterer *tilværsen* anderledes end *før* 30-40 år siden. Erhvervsarbejde er lige så *vigtig* som familie og de er mere *tilbøjelig* til at vælge. *Nogen* lægger alle *krafter* i et job og forbliver singler, andre vil gerne have en partner men ingen børn så de kan rejse ud i verden med deres job og *er der* andre vælger at få børn uden at have en mand i huset. Det er vigtigt for de unge kvinder, at have job, mand og børn, men det er ikke *nødvendigtvis vigtigt* for alle *kvinde*, at have det hele eller at have det hele på *en* gang. Resultatet er hvad man kunne kalde en trekantsidentitet, hvor job, børn og en fast partner er det tre hjørner i *trekant*.

2 R

Kvinder *idag prioritære* tilværelsen *anderleds* end for *30, 40* år siden. *erhverev arbejder* er lige så *vigtig* som familie og *er* de er mere *tilbøjelig* til at *vælger*. Nogle lægger alle *krafter* i job og *foregiver sektrer* andre vil gerne have en partner men ingen børn, så de kan rejse *udi* verden med deres job, og *er der* andre *der* vælger at *får* børn uden at have en mand i huset. Det er vigtigt for de unge kvinder at have job, mand og børn men *de* er ikke *nødvendigtvis* for alle kvinder at have det hele og at have det hele på *en* gang. Resultatet er hvad man kunne *kalder* en *tre kant identitet*, hvor job, børn og en fast partner er de tre hjørner i *trekantet*.

3 T

Kvinder i dag prioriterer *tilværsen* anderledes end *før* 30-40 år siden. Erhvervsarbejde er lige så *vigtig* som familie og de er mere *tilbøjle* til at vælge. Nogen lægger alle *krafter* i et job og forbliver singler, andre vil gerne have en partner men ingen børn så de kan rejse ud i verden med deres job og *er der* andre vælger at få børn, men det er ikke nødvendigvis vigtigt for alle kvinder at have det hele *elle* have det hele på *en* gang. Resultatet er hvad man kunne kalde en trekantsidentitet hvor job, børn og en fast partner er de tre *hjørner* i trekanten.

Den fælles udarbejdede tekst

Kvinder i dag prioriterer tilværelsen anderledes end for 30-40 år siden. Erhvervsarbejde er lige så *vigtig* som familie og de er mere *tilbøjelig* til at vælge.

Nogle lægger alle kræfter i et job og forbliver singler, andre vil gerne have en partner men ingen børn, så de kan rejse ud i verden med deres job, og *er der* andre *der* vælger at få børn uden at have en mand i huset.

Det er vigtigt for de unge kvinder at have job, mand og børn, men det er ikke nødvendigvis vigtigt for alle kvinder at have det hele eller at have det hele på *en* gang.

Resultatet er hvad man kunne kalde en trekantsidentitet, hvor job, børn og en fast partner er de tre hjørner i trekanten

Et bilag med uddrag af kursisternes dictoglossarbejde kan ses på internettet på adressen www.dpb.dpu.dk/infodok/sprogforum/spr22/blarsenbil1.html